

ACC. N:R. M. 10767:1-42.Landskap: SmålandUpptecknat av: Sture BäckströmHärad: KongaAdress: VärmdalsSocken: S. SandsjöBerättat av: olika personerUppteckningsår: 1948Född år i LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När din nya tiden kom till bygden.

Lu F. 59.

Bystämman	sid. 1	Skifte	sid. 11
Fakten var fri	" 1	Bystämman	" 11
Firsket var fri	" 1	Vaigres	" 11
Flantverkare	" 1.2	Rider mannen	" 11
Guteri	" 2	Rybsandlingar	" 11
Swam	" 2	Trorlek förching	" 12
Trorlek verk	" 2	Tjurför ening	" 12
Saveri	" 2	Kalar rote	" 12
Trorlek mahare	" 2	Report	" 13
Kant giveri	" 3	Forsbruk förbättringar	" 13, 14
Ringar	" 4	Före gånge män	" 13
Kamling	" 4	Stengätle	" 14
Rolfruktas östing	" 4	Forsbruk redskap	" 14
Väst följde	" 5	Flor användes till dragare	" 15
Större redskap	" 5	Flamning med kant	" 15
Reels portjänst	" 5	Oxar	" 15
Rvönningar in natura	" 6	Ringar	" 15
Tjänste folk	" 6	Redskap	" 15
Triverha	" 6, 7	Fuofe bruk	" 15
Flanorls bad	" 6	Flamling	" 15
Kolning	" 7	Trorlek	" 16
Tjurför ening	" 7	Trorlek mahare	" 16
Rubbs handol	" 7	Emigration	" 16
Sjöfaris handol	" 7	Färd in natura	" 17
Mat rätter	" 8	Handel	" 17
Villa byggelse	" 8	Byggnads skick	" 17-18
Möbler	" 9	Guteri	" 18
Kyrkostola	" 9	Mekanisk verkstad	" 19
Köpskåper	" 9	Värklare rörelser	" 19
Thamollare	" 9	Fisk ningar	" 19
	" 9	Kyrkostola	" 19
	" 9	Kardiner	" 19
	" 9	Fattig dom	" 20

Skriv endast på denna sida

Värning	sid	20
Holms	"	20
Barksluga	"	20
mojskämman	"	21
Byhandlingar	"	21
Frösk förning	"	21
Frösk redskap	"	21-22
Flasarote	"	22
Förbrukningsföreläringar	"	22-23
Hjursuppfödning	"	23
Råg odlades inte för	"	24
Prätor	"	24
Värföljel	"	24
Pengar	"	24
Fjälåter	"	24
Lär och fjung till kreaturen	"	25
Bärplackning	"	25
Insamling av medicinalväxter	"	25
Fräskmakare	"	25
Emigration	"	26
Avlöningar in natura	"	27
Handel	"	27
Fäls	"	27
Rösfärgning och målning	"	27
Huvudsakerna	"	28
Mojgillen	"	29
Kardar lades ut	"	29
Förbrukningsföreläringar	"	29
Pengar	"	29, 31
Morsadling	"	30, 31
Slätter i härr	"	30
Värföljel	"	30
Prätor	"	30
Ollan till	"	31
Syöskapning	"	31
Förbrukningsredskap	"	32
Arar	"	32
Muts förtjänster	"	32, 33
Vägar	"	33
Förar	"	33

Skjutskolan	sid	34
Ripöstjänster	"	34
Fjälalm	"	34-35
Industrier	"	34-35
Emigration	"	36
Fröskredskap	"	36
Pengar	"	36
Grindar	"	36
Handel	"	37
Byggnader	"	37
Möblering	"	38
Holms	"	38
Slagfröskning	"	38
Slätter	"	39
Imör	"	39
Mat och dryck	"	38-40
Fjellalas	"	40
Bord	"	40
Matavla	"	40
Vägar	"	40
Nöjen	"	40
Lehval	"	41
Midsummarsång	"	41
Midsummarfrände	"	41
Fjälningar	"	41
Religiösa böcker	"	41
Baptister	"	42
Kyrlig red	"	42
Högvarjunktur	"	42

När den nya tiden kom till bygden.

1.

Bystämman hölls i Böket och även i Vångabo. I Vångabo upphörde den för en 40 år sedan. Stämman hölls den 1 maj. En förvältare Östergren i Flögelbo brukade vara med på stämman och representera bolaget. Ridenmanssystem skiftade. Det var endast Karlav, som var med på stämman. På stämman hölls, var det kalas med mat och trämmvin. Byggnade bl. a. 3 grustag gemensamt, och ett av dem har nu sålts. Gallien var fri i hela Landsjö, så att vem som helst fick gå och jaga på vems mark som helst. Och även fisket var fritt.

När jag kom till Vångabo för en 50 år sedan, var där bara en 20 hus, och nu är där cirka 100. I de 20 husen bodde garvare, färjare,

skomakare, skräddare, smeder, kopparslagare
och en bagare. Vise Hång var gjuteri, och
en del från Hångsbo arbetade där. Vise Hång
var också en vattenkvarn. Vise Hång till-
verkade små träskovel, som var till att
draga för hand samt även vandringar. Nu
tillverkas där korgrytar. Klippan äger Hång.

Färgaren hette Storkus och bodde öster
om kyrkan. Han färgade garn och tyger,
samt sålde även garnet. Han dog för en 35
år sedan. Under sista tiden han levde, färg-
gade han inte. I Landzö vävde och spann
de mycket för en 50 år sedan.

Kopparslagaren gjorde stora kitchlar
och kaffe kokare, som han sålde på mark-
nader i Fingeryd och Linneryd.

Sauveriet lades ned för en 10 år se-
dan. Det drevs länge i liten skala. Det sista

de beredde var pälskinnor. Gamle garvare Oseen
var ute på marknader och sålde både snick-
der och annat läder. Han hörde med häst till
marknader. Han höll kinneryd, blåsbäder,
Tingsryds och Landsjöns skomakare med läder
och sålde till skomakare även i andra sock-
nar. Han gjorde bra läder. Hudarna häfte
han av bänder här i trakten men även ut-
ländska, och han sålde också saltade budar
till folkrivar. Här hade varenda bonde får,
och skinn som skulle beredas till fjällar i
sängar och vagnar.

Imboden Wallin gjorde arbets- och fjäder-
vagnar. Han slutade upp att göra vagnar för
om 17 år sedan, då han dog.

En träsnickare Leander sålde trä-
skor till handlare och gjorde på berättning.
Han upphörde för knappt 30 år sedan. Sedan

har det inte gagnats några träskor.

Körögivare gjordes fanns på Klubbens i Hängelbo.
de skjutsade där resande. Det upphörde för c. a.
40 år sedan att skjutas.

I Hängelbo fanns mycket med ängar.
Brens gärdar släddes till för omkring en 7-8
år sedan. På vissa ställen var träer, så de fick
bära ut höet på bävar. Många bring gömma
slår fortfarande. Här har varit lövängar, där
de brukat löv till fäsen, och en del förade och
så hästar med arplär. Den del repade löv
av bävar och blandade i fodret. Allt ham-
lades, men andra träd mera sällan. Hela
Brens gärd i Hängelbo hamlades, och de
slutade upp med hamling för en 10 år sedan.
Den del hamlades, om det var dåligt bete, och
lät kreaturen äta lövet färskt på stammar-
na, som hamlades ned.

Jorden brukades här dåligt, och det blev
lite med säde. Råvar och morötter odlades i
min barndom till föder. De odlades mest på
mossar. Att de hade någon igensättning på de
mindre gårdarna här för en 60 år sedan var
gärnt sällan. På den odlade man ken skulle
det vara säde, potatis och råvar. Vädeslagen
var råg, korn och havre. Ibland odlades
blandsäde, men det var inte mycket. Här på
havgården började de gjort att odla bläver,
och sedan härnade bönderna efter. Tröskaget
började för en 50 år sedan, och allmänheten
för en 30-40 år sedan.

För 60 år sedan var det allmänt, att de
tog av säde även råg med skära, men sedan
50 år har de inte gjort det. Att de började
att taga av säde med de berodde på att här
blev ont om skörd folk. Folket rekte till

Danmarks och senare till Skåne. Här gick
s. k. "färd-folk" och städde folk till Danmark.
De gav ut riktiga kontrakt till dem. Och fol-
ket härför bruktade vara i Danmark från
april månad till November. Här gick de
sin lön och så extra betalt under skördetiden.
De stora sårskilbeten var deras huvudsakliga
arbete där. Under första världskriget upphörde
danmarksresorna.

Arbätningar in natura började upphöra
för 50-60 år sedan. En dräng kunde utom
pengar ha i lön sju ton stäklar, skjutis och
sju potatisland. Och lilla daut med pigarna.
Färd-folket städde för sju år, och från
den 24 okt. skulle de ha en veska fritt, även
om de skulle ha samma plats året efter.
När de tjänat ut den 24 okt. gick de s. k.
"skön", som betydde att ringrynspannbara,

2 hakor bröd, 1 ost, korn och en fläskbit.
All ungdomen brukade samlas om kvällarna,
slansa och smaka varandras "skönh". Det var
det trevligaste de hade under året, och då ^{för tiden} ~~vars~~
det ingen band, utan han hade dräng och piga.

Flär holade folk för, och kolet kördes
till järntullen i Öremo och Hallinge. Fjära
brändes inte i Vängabo, men i Tungamåla
tog de upp stubbar i mossar och brände
fjærdalar. Kolning och fjærbrenning upphörde
för 50 år sedan.

Den första handelsaffären här var Nils
Johnssons för ungefär 65 år sedan. Han sålde
mjöl, tobak, smör, tändstickor och salt. De
körde efter varorna med häst från Karlskrona
och Ronneby.

Öremo tog hem sitt och lutfisk till
sina underhållare och tillhandelsbrädet och,

som de fick byta sig till mot arbete.

Ljungberg och Tapper fick ombring och sålde lite smäsaker som kaffe, kakor och syltar. De köpte också upp lump.

I brödet var hälften korn- och hälften rågmjöl. De planterade inte så mycket råg. Till och potatis^{och} kornmjöl användes ofta.

Varndagga försåm mycket till julbord och slavan. De tog 1 liter i terdilar, vatten och kornmjöl och kokte det på en plåt, och så slappade de brödet i slappat, som skulle vara i stället för smör. Feden med dagga upphörde för en 20 år sedan. Rågmjöl, korngröns- och potatisgröt var vanligt till kvälsmat samt slet till för en 20 år sedan. Korngrönsgröten sattes kvinnorna på redan efter middagen, för korngrönsen var hårdkokta. Kaffe var vanligt endast till helgerna.

Villor började byggas här för en 25 år sedan. De flesta villaägare arbetar vid Kunga och överant där det är skola, och så har här många pensionerade. Fabriksmöbler började köpas för en 30 år sedan. Vi började de höga pinnastolar och soffor. Gardiner och tapeter har förekommit under hela min tid. Grobspisen började komma för 50 år sedan. De flesta tog dem från Hallinge, Norrahammar och senare Fluckvarna.

Vi har folk radio, så nu går de inte så mycket till kyrkan. För gick ungdomen och alla som hade affärer till kyrkan. Det började sina år för ungefär en 60 år sedan och har sedan förteat. För en 60 år sedan gick här kolportörer. De frögade i stugorna, om de gick ha till bänsmöte där. Tyngande kläde af Jagerstads tycke

ACC. N:R

M.10767:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

inte om dessa kännemärken utan började hålla
dessa föreläsningar i skolorna. I Hanga
finns en baptist församling.

Sam skomakare slutade jag upp att
gå omkring i gårdarna för 10 år sedan. Han
slutade jag upp att gå för en 25 år sedan
och slävar för 23 år sedan.

10.

När den nya tiden kom till byggen.

1.

Laga skifte i Hemsåsa Västreg. 1921,
men de andra gårdarna var skiftade tidigare,
Byastämman har hälsat här. Den rids häls
här hos mig 1928. Får skulle de plilla, om de
uteblev från stämman. Byastämman häls den
1 maj, och då skulle äldermannen och järniga
vitnen ha synat gårdesgårdar och grändar.
Och de skulle vara i fullgott skick till den
15 maj, för annars blev det plikt.

Fären följdes för en gris. Fären
skulle gå vall med fären ute på betet. En gri-
sen gick ut och gjorde stråva på andras
gräddor, så gick ägaren plikt, han jag läst
i protokollet.

Ridermannen skulle härbagga luffare,
och ingen annan gjorde det. Bybravel fanns,

som skickades omkring med order om maj-
stämma. Den var rund och försedd med
skaft i ena ändan. Något lyskrin fanns ej,
utan handlingarna förvarades i en pärm. Hand-
lingarna finns antagligen hos Anton Kläckanson
i Hemsjö.

Tröskförening bildades här 1934, och
det var 6, som hade tröska gemensamt, och de
andra lejde den, när de tröskte. Till en lågare
kortade leiden av tröska /kr i timmen, och
då var dagspenningen 2.50. En fjärförening
finns i Hemsjö sedan en 20 år.

På begravningar var Hemsjö Västerg.
för sig och Hemsjö Västerg. för sig. Lå-
det var 2 halsskolar för, men nu är det
inte längre det, utan båda är ihop. De var
för sig för sig och så vid julkalas.

Vid bröllop skulle det vara stora

samlingar, och då var hela Helsingborgs lags. lög-
damer i byn var st. lag. Stenport fanns inte
före, vad jag kan minnas, men nu finns det.

Jordbrukets förbättringar började här av
David Svensson. Han blev nämndeman och var en
halverson till riksdagsmannen. Han började med
stenröjning omkring 1910, och under första krigs-
tiden var han i full färd med att spränga sten.
Han hade de som barade sten för & tre stycken, vet
jag att han sa. Han hade tagit upp sten
färdigt och ställt om, att en kanal blev grävd
genom mossarna, för att de skulle bli torrare.
Flera jordägare fick lägga till, för de hade ju
färdigt av det. Det var 1905 eller 6, som de
grävde kanalen. Mossarna var uppodlade
tidigare.

Nämndemannen var föregångsman för
stenbrytningen, och sedan började Anton Hallansson

i Hemsjö, och han har gjort sina ägar full-
ständigt stämpis. Jag har odlat upp på ^(gården) min
4 skäppland och grävt tärtdiken. Tärtdi-
ken grändes 1923 och första året jag var
hemma. Sedan överlät jag gården till en son
och flyttade hit. Och här har jag odlat upp
1 1/2 tunnland och byggt husen. Stenmjölen var
hemma, innan jag kom hem från Kungälv.
Tunga nya maskiner har odlats här mer än en,
som Anton Håkansson odlat upp omkring
1925. Här var fönt en må, som de slädde.
Här de slädde där, fick de gå och var upp
till tväns. Jag var med där och slädde, så
jag vet om det.

Nu är det mera maskinmässigt
än för, och alla redskap har moderniserats.
I min barndom användes hästar och trä-
bollar och på alla gårdar kördes med alar.

flannade

~~Flannade~~ gjordes de smulvertist med häst. På mindre ställen härdes med kor. Jag hade 2 par kängade kor. Blomgren i Grönvick hade oxar till omkring 1930, och Linddahl i Tiggamåla hade oxar ännu längre. Det var lättare att höra med oxar än häst i jorden, för de gick sakta, och det behövdes att de gick sakta, när det var sten i jorden.

Redskapen gjordes hemma på gårdarna, eller hade de någon till att göra dem.

För fanns här stora slåtterängar, som de ha upphört att slå helt och hållet under de sista 25 åren. Blomgren släddes sist för en 15 år sedan. I min barndom odlade de bara lite klöver.

För "rösa bragg" de i skogen och såtte potatis där, och när de plåkade upp dem, sådde de råg. Och sedan blev det bra bete.

Med brännor upphörde de brän i slutet av
1890-talet.

Flär var lönvångar, där de brändes
arkar, aspar och lönnar. Skoplär brändes
de till brännarna och byrklär till färre. Fläm-
lat ha de inte gjort på 30-40 år, men färre var
det mycket ovanligt.

Benjamin i Flägen från Myramåla,
Tingås, gjorde skedar, som han gick om-
kring och sålde. Han upphörde för en 25 år se-
dan. Min far gjorde också skedar och korgar,
som jag gick omkring och sålde, och så
lärnade han till handlaren. Men brännarna
hade fanns i brännvick, och folk gick till ko-
nan och tingade. Och gamle Strömberg
gjorde brännor. Han dog för en 3-4 år sedan
och var då 93 år gammal.

Att resa till Smålands höjades de brän

Skensmåla för ungefär 70 år sedan. Handlanden
hade lite specerier. Färdt fanns kamor och
i Tingsryd och Långgö. Men det häringer
fanns, som hade varit att säga.

Skensmåla för om bring och såda
klädesplunder som sådana, dukar,
buvad kläder och förkläden. Skensmåla var
från Lunnarbo och upphörde att gå under
förra kriget. Men förkammar sådan, att
någon kammar med småkammar.

Idåra för ändringar har ägt rum
i byggnadsområdet. För inre och stugor-
na i rum och kök med förstuga. På band-
ställen var framkammarstugor med sto-
gar rum uppe på och så. Sedan började de
med brobyggningar i slutet av 1800-talet,
och därefter har de byggt i villa- och under-
för under. Men den brobyggnaden och var

räsförsgård med vida burlar och förenade
med burlar.

Lite gjuteri och en mekanisk verkstad
fanns vid gård. De gjöt där tröskverk, hack-
sverk och potatisrivare. Men tillverkar de
holkgryphor där.

unga väskare-räsnare har spelat någon
roll här.

Den första tidning vi hade här var Växjö-
bladet. De sa också, att de skulle gå efter "bladet".
För en 70 år sedan hade 4 bönder den ihop.

Folk går inte till kyrkan så allmänt
som för. Men och går gärna den ena söndagen
och vi barn den andra. Men här folk radio i
stället, och vi arkar inte gå så långt som till
kyrkan, och det blir för dyrt att låta till.

Så länge jag minns, ha de haft bunn-
vänder gardiner. Jag minns, när vi köpte de

färta gardinerna i min barnkam.

När jag konfirmerades, fick vi låna kläder till mig. Vi hade inte, så vi kunde köpa några, så gottigt var det här då.

Att väva har de kallat på med till nu. Flått folk bara gamm, så vävde de nog ännu.

Flåttspisar hade de inte förr, utan öppna gråstenspisar. Flåttspisen köpte de fram på 1890-talet.

I Tällemåla minns jag en sluga, som var ingrävd i en backe. Talet gick med till jordytan på bakridan. Framtills var den av trä med ett litet fänter. Och inne i den var jordgull. Talet säger, att det varit i sådana slugar där.

När den nya liden kom till byggden.

1.

Någon majstämma hålles inte längre i Veramöla eller Hampinge möla. Här har inte hållits någon, sedan jag kom hit.

På majstämman består det om hägnader och annat, som skulle förekomma inom byn. Vissa personer sättes till, som skulle syna och vandra, om kreatur gick in i andras säd. Bykavel fanns, som gick från gård till gård. Stämman hölls sedan någon dag efter. Inget byarkiv fanns.

Fröskförening bildades i Hampinge möla för en 15 år sedan. Då skaptes 12 vandrare en ångfröska ihop. Många utanstående lånade den, så den blev rätt snart uppsliten. Först hade vi verk och vandring, som börjat användas för över 50 år sedan.

För ännu längre tillbaka förekom en tröska, som folket drog jävla. Vandrarna tillverkades vid väng. För trask de med slagar, och där de hade bara en ka höll de på med det rätt länge. Numera är det nog en 50 år, sedan de upphörde med att slagtröska.

Hela byn är och har varit en kalasrote, som följer den, som gått bort.

När det var delning på den här gården 1823, fanns här inte mer än 4 tunnland odlad jord, men nu är här 18 tunnland. Under dessa år har den mesta jorden odlats upp. Min brustunns far odlade här. På senare år har stensöjning förekommit. Jätten kom till Kampingemåla 1914 eller 15, och sedan har det gått framåt med jordbruket. De spets, som användes

vid stembrytning för, var inte längre, så
det var inte att tänkas, att det skulle bli några
stämors slutet utträttade. I fjor härkas
brädes sten här med maskin.

Stossen odlades här i min svärfars
tid för en 55-60 år sedan, men det var inte
mycket utan bara några tunnland. Det
var här de odlade upp.

Mycket stutar och oxar föddes upp
här. När jag började växa upp och minnas,
så sålde de 14 kvarters oxar för 100 kr. Oxar,
som sålde till slakt, ledde vi upp till Växjö,
men de som skulle vara till lön, sålde vi
på Tingsryds marknad. Vi ha slutat upp
att föda upp oxar, sedan mejeriet kom till.
De sista oxarna på gården sålde till Skersta
slakteri omkring 1925. Det var det sista
paret vi hade, men på andra gårdar har

de haft senare.

Råg odlades inte i min fars beboelse
utan korn. Inte ens på träarna odlades
råg. På träarna sättes de först potatis, och
sedan såddes råg, när den var bit kammen.

På åkrarna odlades korn, havre och potatis.
Rovor vägrade odlas för en 40 år sedan. Vi hade
lite rovor på mossen. Vete vägrade också
odlas för en 40 år sedan. Grönfoder förs-
kommes här ännu ej mycket. Klöver od-
lades här på åkrarna för minst 60 år sedan,
och det höst skulle härtarna ha.

I upprängarna såddes höst. Här var
många ångar, och de skulle risräddas om
våren. Ängsslättarna var en 40 dagsverken,
så den räddes en tre veckor. Nu är det
knappast någon, som slår någon äng.

På sjöarna såddes "fräjen" med sic

och båt, och man fick flatta fram det
och draga upp det på land och sedan
bära och strä det på mosalaggarna. Vi
slutade att slå på ryön för 10 år sedan.
Lyöarna, som sladdas, var lillasjön och Rågs-
gårdssjön.

Mycket lärbrytning förelam till
kor och får, och alla slags kor bröts. Gung
skars och så till kreatur på något mindre
enstaka ställe.

Här plöskas mycket skogsbär, som
säljes i Fingsyd. För en 50-60 år sedan
hörde knävar omkring och köpte upp. En
del plöskade då här till häften, d. v. s.
plöskaren skulle ha häften och markäga-
ren häften av försämringsrummen. Under
de senaste åren har medicinska växter plöskats
och sålts. Dragaffären skriver ännu och

frågar, om folk vill plaska.

Träskomakare fanns, som gjorde träskor på beställning åt bygdens folk. Folket upphörde att gå i träskor för en 40 år sedan. De brukade ha ett par särskilda träskor, när de gick och fädrade i ladugården.

Emigrationen var rätt livlig här i trakten. Många reste till Amerika och en del till Danmark. Karlama, som reste till Danmark, arbetade där på tegelbruk som sommaren, och kom hem och var hemma över vintern och hjälpte till med slagträsning. Folk började upphöra att resa till Danmark för en 40 år sedan. Orsaken till emigrationen var, att det fanns flera systrar i familjerna, och alla behövdes ej hemma. Och själva behövdes de ju tänka på sin framtid. Det var bara bra, att de

resten, och de saknades inte, för här fanns
gott om folk.

Revningarna in naturen upphörde för
en 40 år sedan.

I Klampingenåla var i min barn-
dom en affär, och vid vägsideset fanns flumiga
och dessa affärer har upphört. Handlanderna
tröpte upp smås och ägg och sålde spets-
riser. Det är mer än 40 år sedan de upphörde.

En del gårdar handlade gull och
bring och hade socker, källor och karameller
att sälja för en 50 år sedan.

Lövskor användes här till för
25 år sedan. De flesta ställen har halva
på de gamla ladugårdarna. De flesta husen
här är rödfärgade, och sedan att rödfärga
har förskannat länge här, men oge-

gång följt på senare tid. Krokris sättes
in här för en 50 år sedan, men många ha-
de inte då.

Med hattar bärjade kvinnorna här
för en 40 år sedan. Tidigare hade de scha-
tetter och långa blänningar, som de fick
hålla upp.

När den nya tiden kom till bygden.

L. M. möjligt förekom, men inte
här i Öremo rote. I alla andra byar före-
kom möjligt, och protokoll fördes, men
nu hållas inga. På dessa beständes om
byvägar och hägnader.

Öremo ägde en massa utgårdar jämte
tunnugårdar. Inga jordbruksförbättringar
gjordes utan snarare försämringar, för
gårdar lades ut till skogsmark.

Här fanns mycket med ängar. För-
arna hade inget annat än ängar att slå.
Ängarna började utläggas för en 50 år sedan.
De fick inte röa mer längre i dem, utan
skogen skulle växa. På vårt soldat-
förs hade vi föda till 10 fjärråk, och nu
är där inga. För sålades upp en stor

mosse, som nu är utlagd till skogsväkt.
I härran var mycket gräs, som fick drages
upp på land. Och här fanns massor med
trä i skogarna, men nu finns inga.

Överan började odla här för en 35-
40 år sedan i mindre skala. Det skulle för-
stås vara sträsad på odlad jord, och det
var korn, råg och havre, som odlades. Med
veten har de börjat fört på senare tid. Po-
tatis odlades också på odlad mark men
även på bräner. Det blev en massa potatis
på dessa bräner. Sedan såddes där råg, och
därefter blev det bete och en massa skogs-
bär. Ljung kom, där jorden var upptränd.
Bränorna uppträndes för 50 år sedan. Jag
minns dem som barn. Mest förekom
dessa bräner hos bönderna. Men för hade
salvattskog, och han brändes. Alla djuren

på torpen fick gå på bete på hela skogs-
arsalen.

Jag minns, att de hade svin på bete
här i ångarna, men det förekom inte mycket,
för de fick inte ha det för bruket. Här var
stora bok- och ekskogar, så tidigare hade
svinen varit på odlarbete.

Här var mycket mer än än odlad
mark. Många torp hade bara små åker-
lappar, som torparna brukat uppe och inga
mossar alls. För odlade uppe en moss för
65 år sedan. Den del av brukets mossar var
odlade tidigare och en del senare. Lilla
Flensjön blev lilla Fl. sänktas senare, och
så fick både bruket och en del bänder
mossar. Råsjön tappades för c. a 50 år sedan
och blev slättemark och sedan skogs-
mark.

I min barndom användes stä träänder
och en havv med träpinningar. Järn havvar bör-
jade de ha för en 50 år sedan. Träändret
efterträdades av järnplagen för en 45 år sedan.
Men som bandet hade haft råd stä köpa en
järnplag, så var det kanske till andra, som
inte hade råd till det. De körde i jorden
med oxar, för hästarna skulle gå på vä-
garna. Med oxar uppkörde de för 25 år
sedan. Antan Flåkansson i Hensmåla
var den siste, som kördde upp oxar. På
bruksgårdarna var en 10 par oxar. Det
skulle vara 1 par till varje bonde, som
gjorde sina dagsverken. Oxarna bruka-
des också till skogskörster.

Flåk har jucket haft sin sysselsättning
på bruket och vid sågar och kvarnar.
Så bonde hade sysselsättning under bruket.

och resten av folket låg ute på järnvägsarbete.

Under järnbruckets tid hade bruket oxar och hästar, som torparna fick köra till Ronneby. Många bönder hade från Landsjö och Backarp kört och kört ut bruket. Det kunde ibland vara ett 50-tal bönder, som körde med gjut gods och virke. Förarna gick till Ronneby redde seer till Järnarvik. De körde den ena dagen och kom hem på natten den andra, så de var borta en 36 timmar. Och då hade de lass med sig hem ss. kalksten och snavel. Vägarna var dåliga, och bönderna hade små hästar och körde enkelt. Bruket hade däremot stora hästar, som kördes i par. Var det riktigt bräte, så fick torparna köra med oxar och köra. Dessa forar uppskörde, när järnvägen kom

lille bygden. Bönderna både här och i
Boarkaya hade en extra inkomst genom att
köra åt Örebro och Hanga, men många sågs
uppsat de fjärrade och mer till.

I Hangelbo fanns en skjutsstation,
som hette des. Hrubben. Här var öl- och bränn-
vins försäljning, och där levdes ett gladare liv.

Många härifrån reste på järnvägs-
bygg, och andra kraftiga karlar för lilla tegel-
bruket i Danmarks. Från dem var reste också
till betfält i Danmarks.

I Örebro var gulteri och mekanisk
verksamhet. Malen togs upp i sjöarna och
smältes här. Bruket hade egna arbetare,
som tog upp malen. Hrubben fick stå på
isen och laga upp den. I alla sjöarna
här var järnmalen, och det var massor
av bönder, som körde malen. Vart tredje

är det somme upp malen, för att bru-
ket inte skulle mista sina rättigheter. För
smältes den i stora kugleugnar.

Träkolet kolades på godset, och bru-
ket hade särskilda kolare. Flotningen upp-
höjde vid samma tid som malnupphognin-
gen omkring 1886. Här var i 100 års kolbå-
nar. Men trändes tjära i fjärdalar, och
tjären köptes i fjärdunnar till Ramneby.

Andra industrier finnas nästan sägar,
kvannar och mekaniskt verkstad i böket.
Där gjordes de för träskverk, och där var
storkvannare och smedja. Nu tillverkas
maskiner där. Vid väng var också gutter,
och där tillverkade de träskverk och spi-
rar. Nu är där mekaniskt verkstad,
kraftstation och kvann.

Så länge jag minns, har det varit emigra-

tion till Amerika. Här i socknen kunde de
inte få sin utkomst, för här var för mycket folk.
I mitt hem var vi 18 systrar.

Vid 13 års ålder fick jag börja slagträska.
Slagträskevingen började vid 3 på morgonen, och
innan kuppen började gala, skulle slagorna vara i-
gång. Slagorna kallades för "Halmrads klackor".
Sedan började vänderna slappa sig träskeverk, som
drags för hand. Och sedan kom vändingar, som
tillsverkades i vång och träsket.

Först fick folk räkna med örena, för då
var det out om pengar. Jag har som barn sprungit
med till Blekinge och öppnat grindar. Ibland
kunde en få bara 1 öre för alla grindarna. Förval-
tare Åstergren gav aldrig mer. Vid andjakten
kom herrar från Rönneby, Kallinge och Malmö
hit, och då kunde en tjäna en 10 öre med
att öppna grindar.

Bruket tillhandla hölle silk och grammål åt
böfarna, och bönderna handlade där också för
sina hästar. En särskild handelsbod fanns också
vid bruket med smör, kaffe och socker. Varorna
förvarades i en låda. Den första brukshandels-
boden kom för ungefär 80 år sedan.

Här i socknen var många sparradugor. Den
värstliga finns här ännu nere vid sjökanalen
vid fabriken. Den är ingrävd i en backe och
muras upp av kullerstenar och försett med jord-
golv.

Innan fabriken kom hit till Ronga 1888,
var här inte mer än 8 bostadshus ~~här~~ och 6
och den står ännu. Sedan byggde fabriken
4 arbetarbostäder med 8 familjer i var. Jag
var den förste, som byggde villa här 1915, och
sedan dess har alla villorna här byggts upp.
De fick inte några dakter tidigare, för bruket

hade inte slank hemmanen gravationspis, så
de gick inte röja. Men 1915 började sga hem
byggas, och nu finns här över 100 i Slunga.

De gamla husen var rödfärgade och
täckta med spån, men jag ojs färgade min villa.

I de gamla husen var trästänger, soffor
och hemmagjorda stolar. Ät de var fulla med
vägglös gick en inte göra sig vid. Sedan bör-
jade nya möbler komma omkring 1920. Sär-
skilt och tapeter har varit så länge jag minns.
I köket var färs en stor grästinspis med en
trösk. Trots att kokspisar gjordes, fanns de
bara hos rika.

På morgonen skulle de om vintern
gå ut på lagan och slagträcka utan mat.
När de kom hit ate par sin man, ate davan,
som bestod av bröd, kaffe, mjölk och ost.
De fattiga hade bättre mat än de rika, för de

var för smår att äta och äta. Till middag
färskan potatis, lingon och smör. De fick bara
en bit var, trots att den var så billig, och många
tröt även av den. Men det hade bara tillräckligt
till potatisen. Brännvin färskan. Särskilt i
slöten - och skörde tid skulle de ha brännvin.
Vid upphängslöten samledes några människor
med folk, och de skulle ha brännvin. Vid pyra-
tiden för en. dracks vid skördearbetet kaffe,
och de fick de ost och bröd. I slutet färskan
sällan, för det skeddes i smårkinds till
Ronneby, Vätjö och Karlhamn. Karlhamn
var den bästa anläggningen för smår.
Till kväsmat äts gröt och spisgläsk. De
hade för attida stora skynen färska upphängda,
så det var gott och hälsat. Månyösk dracks,
och dricka byggdes. Särskilt till jularna var det
hugget med matdricka, och om värarna

borrades björkar. Enslän slags om hästarna. Under
husarna lades st. ladan, och så slags på husarna.
Hus enbären släppte.

Vid julen var alltid julkalor. Om julklets
svart i 11 månader, så skulle de alltid ha mycket
mat till jul och mycket brännvin. De skulle ritas
till bord, och de hade stora slagbord, som var full-
proppade med husmanskost. När en slagbordet i
utkus, för de har efterträtt sig rundbord för 35-40
år sedan. I en del stigar hade de en matavla,
för den tog så liten plats. De ha matavla upphöjda
för en 40 år sedan.

Vägarna har förbättrats. När vägarna
gick fram invid häns, kunde vägen gå så långt
upp, att det gick upp till hyllkottarna. När-
arna hade sina vägkilar, men de skötte dem
dåligt.

Ungdomen brukade gå till varandra

och dansa. Hade det varit auktion i en gård, så
gick vi dit och dansade. Och då kunde det hända,
att det blev slagsmål, och att fönster rutor slags
ut. Det var till att dansa med träskor. Jag
var rätt gammal, innan jag fick några skor.
Nere vid Sörängen är en lekvalv, och där ritar
en midsummarstäng. Midsummarafton fick br
dets skolorna förplägnade. De fick öl, kaffe och
brännvin så mycket de ville ha. Bruket hade
söndag lekvalv, och i Sörängen var skog,
så där var mycket varmt. Sedan byggdes där
för en 50 år sedan en dansbana, men till dess
dansades på marken.

Småantofstens Verkoblat kom en gång
i verkan. I min barn som fanns gamla, som kunde
varken läsa eller skriva. Läsa kunde för och
mer man inte skriva. Luthers psalms, Bruts
och Ross skriften fanns i mörkare vägar hem.

De böcker som fanns då finns inte i de moderna
hemmen men än bibeln.

Alla som kunde skulle om söndagarna
gå till kyrkan. Att dopet förrättades i kyrkan
var vanligt, och att barna dödsbarn skulle tas
i kyrka. Alla begravningar var på söndagarna.

Inga värdens rörelser har förekommit
i Sandvika församling för en 15 år sedan. Nu ha vi
baptister här.

Här var högkonjunktur när Kanga
byggdes. I byggen var arbetet dåligt betalt, men
nu har alla det mycket bra ställt här.